Balla Zsófia

Ki hetvenkedhet

Ez a hetven év nem a tömegével hökkent meg, nem a sokaságával. Hanem azzal, hogy határ. Egy életszakasz vége és kezdete. Nem csak fiatal nem vagyok már, de középkorú sem. Ezen a bukkanón hirtelen idős, öreg, élemedett lettem, vagy, ahogy ma nyafkán mondják: szépkorú. Egyik osztálytársamnak van igaza, hálát kell adnunk azért, hogy ezt az életkort megértük, hiszen nagyon sokan ennél ifjabban tűntek el világunkból. A tanúk fogyatkozása, az, hogy életem meghatározó elemeit és élményeit viszik magukkal a nemlétbe, engem is megszaggat, megrövidít, az eltűnők által is öregszem: fogyatkozom, mint a hold.

Kell-e ünnepelni azt, ami tovatűnt?

De tovatűnt-e valóban, vagy itt kering minden és mindenki a világűr örökkévalóságában?

Szülőhazám Erdély, januárban, az évforduló hónapjában kinyújtotta karját Marosvásárhelyről, és magához ölelt. Két költővel, Markó Bélával és Kovács András Ferenccel beszélgettem, Bíró József mondott verseket, szép lassan, követhetően. Markó Béla a verseimet-életemet átható erkölcsről beszélt. Minden, amit mondott, értő és a részletekre figyelő. Bár valóban igyekeztem a magasabb csillagrend szeme előtt élni, s azt nem tudhatom, hogy milyen mértékben sikerült, – számomra mégis örök kérdés, hogy sikerült-e érvényeset, maradandót leírnom, hogy jó költő vagyok-e, ahogyan József Attila is föltette ezt a kérdést halála előtt írt búcsúlevelei egyikében. Erre a választ a több évtizedes költői barátságok, a közös sors, az egyéni művek és az életpálya ismerete inkább el-, semmint felfedi.

Vajon amíg élünk megtudhatjuk-e, kivé lettünk vagy kivé lehettünk volna? Nem ez a legfontosabb kérdés persze, hanem az, van-e elszánás, erő és tehetség bennem ahhoz, hogy a vers koncentrátumában az emberi sorsot fölszikráztassam.

Életem emlékei a mélyben lappanganak. Olvastam, hogy az elfojtás a legjobb megőrzés, mert amikor az ember fölszabadul a gátlás alól, akkor gazdagon bugyognak elő a részletek. Nem tudom így van-e, de tény, hogy csak kérdésre jutnak eszembe életem eseményei. Az otthon, ez úgy mozog bennünk, mint a Föld mágneses északi sarka. De az otthon egyenlő a gyermekkorral, annak illat-, szag- és érintésvilága jelenti a meghitt közeget. Anyám gyors, apró simogatásai a fejemen, apám frissen mosott ingének az illata, ahogy ölébe kap, a konyhánk kávé- és pirítós-kenyér-gőze, vagy

a nagymosás lúgszaga. Az otthon képzetét padlásunk napszítta gerendáinak ijesztő reccsenései, házunk előtt a piac tordai-pecsenye és lócitromszaga teszi, no meg a széles, zöldséggel telt vesszőkosarak fölött a hóstáti asszonyok ezer szoknyájának és keményített, magasított kendőinek sustorgása tölti be. A szódás- és a jegeskocsik vaskos lovainak patája csattog az utcai kövezeten, majd az üvegező vándorárus kiáltása harsan föl magas házunk udvarának visszhangos hangszekrényében: Oblóók! Oblóók! Esetleg a köszörűs hívogatja megrendelőit: Kéeseek! Ollóók! Máskor az üstfoldozó hangját verik vissza a falak: Forrasztóóó! Reparálóóó!

Apámra emlékszem, ahogyan sűrű cigarettafüstben ül a szobájában, íróbarátaival, Majtényi Erikkel, Szász Jánossal, László Béla bácsival (első Petőfi-kötetemet kaptam tőle). Harag György a rendező valamit mesél, apám pedig letesz az öléből, kiküld a szobából, mert nem gyereknek való a beszédjük. 1956 őszére is emlékszem, apám kézen fogva visz szeptember 15-én, az első iskolai napon a megnyitóra. Zeneiskolás vagyok, ekkor még zongoraszakos és az I/B-be járok, a Batthyáneum épületébe. Nemes Nagy Ágnes 1956-os erdélyi útinaplójában említi meg, hogy szeptember 15-én Kolozsváron a Farkas utcában sok iskolába igyekvő gyerek jött vele szembe, apja kezét szorongatva... Lehet, hogy láttuk egymást? A könyvből hirtelen rám néz a múlt, egy váratlan, hiteles tanú: testetlen találkozás későbbi életem egyik meghatározó szellemi nagyságával. Amikor Nemes Nagy Ágnes és Lengyel Balázs ugyanezen a látogatáson betér a Magyar Színházba az ifjú Krasznai Paula színésznőt keresve, akkor ott – a dátumból tudom – éppen apám naiv, bizakodástól lobogó, irányzatos és elfogult szocreál színdarabját próbálták, a Vádolom magam-at. 1956 novemberében volt a bemutatója. De addig még forró őszi napon hallgatjuk a Kossuth Rádió híreit, közleményeit, szüleim aggodalmas arcára emlékszem, majd a betóduló barátaikkal való hajnali vitákra és tőszomszédunk dühös, fogcsikorgató dunnyogására a folyosón: megéri! megéri! És még mennyi minden történt azon az őszön! Látogatóba utaztunk, apai nagynénémhez a kórházba, Irénké-hez, aki anyámmal végig együtt volt Auschwitzban, apám népes család-jából a deportáltak közül csak a szüleim és ő jött vissza. És itt felszakadná-nak a történeteik, de most nem, nem, ezeket most nem mesélem el. Pedig ez is a gyermekkor, a fel-foghatatlan elbeszélés is a gyermekkorom, az otthonlevés része. Búcsúzni mentünk akkor Bukarestbe a harmincnyolc éves, haldokló Irénkéhez. Novemberben temettük el, Kolozsváron. Apám sírja néhány méternyire fekszik az övétől, őt – negyvenhat évesen – három év múlva vittük a Házsongárdi temető felső részébe. Tőlük rugaszkodott el az életem?

Á-sok/ ások/nyavalyások // B-sek/bések/ szerencsések skandáljuk majd az osztálytársaimmal a decemberi évharmadzárás táján. Az osztálytársaim közül Szabó Zsuzsi és Imecs Juli, a két éltanuló már a földben pihen, öten Erdélyben rójják köreiket a zenei zeniten, a többiek pedig a világba szóródva gyűrik a hetvenes távot; ők is a múlthoz és egykori otthonomhoz pecsételnek engem. Magukhoz és magamhoz szorítanak.

Az ölelés menedék, néha fullasztó szorítás. Az emlékezés is átkarolás.

Mintha az élet a gyerekkor volna; ami utána következik, az már csak cifrázás; mintha csak kijáratok és felkanyarodók volnának egy hosszú autópályán. Egyre több dologról hallgatok. Ahogy telik-múlik az idő, egyre több elvégezetlen dolgom akad. És egyre több az elmondhatatlan emlék. Agyonnyomnak a részletek:

A középiskolai évek, a birkózás a hegedüléssel, amit végül megszerettem, bár mégsem lettem zenekari muzsikus. A különböző főiskolákon hallgatott esztétika- és filozófiaórákról kellene beszámolnom, egy brassói szobafogságról 1965-ben, amelynek során az első olyan verseket írtam, amelyek bekerülnek majd válogatott verseskötetembe is. Írhatnék a hét évig tartó első szerelemről, és az első versközleményeimről az Igaz Szóban, majd első könyvemről, amely 19 éves koromban jelent meg A dolgok emlékezete címmel.

A zeneakadémiai évek, nagyszalontai és nagyváradi vakációk következnének, a híres Gaál Gábor irodalmi körben lezajlott irodalmi csaták, aztán a világirodalmi felfedező olvasmányok és első versközlések. Diákélet, zenekritikák, nagyszerű tanárok. És komisz élelmiszer-, fűtő-anyag- és könyvhiány szegélyezi az utamat.

És még mennyi minden 1993-ig, amíg életem nagy szerelmének elvesztése után áttettem lakóhelyemet Budapestre, ahol nagyszerű barátok segítettek átlendülnöm az életformákat és országokat elválasztó szakadék fölött. 1996 óta nem vagyok egyedül, férjemmel, a (ez itt a szemérmes jelző helye:) költővel és esszéistával, Báthori Csabával osztozom az íráshoz szükséges szobákon, könyveken, kölcsönös kritikai olvasaton és a világ ritkuló csendjén.

Nem álláskereső életrajzi vázlatot írok itt, ezért majd fejezetenként folytatom életem történeteit. Legközelebb a 75.-ik, majd a 80.-ik, 85.-ik, 90.-ik születésnapom alkalmából.

Ki itt belépsz és rám gondolsz, soha ne hagyj fel a versolvasással.

Üdvözlet az Olvasónak!

Megjelent: Napút, 2019. március